

ΘΕΣΣΑΛΙΚΗ ΗΘΟΓΡΑΦΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΚΑΛΛΙΚΑΝΤΖΑΡΩΝ

Του κ. ΚΩΣΤΑ ΘΕΣΣΑΛΟΥ

Πάνε πολλά χρόνια τώρα, που πέθανε η γιαγιά μου ένενηντα χρονών. Ξεχάστηκε κι' αυτή σιγά σιγά, όπως και τόσα αγαπημένα πρόσωπα που έφυγαν για πάντα απ' το χαροκαμένο σπίτι μας. Στο νεκροταφείο της μικρής πολιτείας κανένας δεν δέν θυμάται πιά τον τάφο της και κανείς από την ηλικία της δεν ζει για να ρωτήσει περνώντας απ' το σπίτι μας και να κλάψει τη μακαρίτισσα, που ήταν τόσο καλή... Μονάχα όταν με φτερωμένη την ψυχή από τη νοσταλγία γυρίζω τα Χριστούγεννα εκεί κάτω κι' όλες οι αναμνήσεις της παιδικής μου ηλικίας ξεπηδούν στο περιβάλλον που έζησα παιδί, ή μορφή της γιαγιάς μου ξαναζεί κι' αυτή στις βραδυνές κουβέντες μας πλάι στο τζάκι.

Νά, σαν τώρα δά... εκεί στο παραγώνι, να σκαλίζει τη φωτιά και να ψήνει τον καφέ. Φοράει το μακρύ άντερί της και τη μαύρη μαντήλα στο κεφάλι. Τα χέρια της προβάλλουν απ' τα φαρδομάνικα, δουλεμένα, ροζάρικα. Τό πηγούνι της γυριστό προς τα πάνω λίγο και μια κρεατοελιά κάτω απ' τη μύτη της. Δόντι δεν είχε κανένα και μασουλούσε την ψίχα του ψωμιού σά μικρό παιδί σιγά σιγά. Μά σαν έβλεπε τών άγγονιών τ' άνωπόμενα προσώπια γύρω της κι' άνοιγε τ' άβουλο εκείνο στοματάκι της —άστειρευτή πηγή παραμυθιού— έβαζε στα άνησυχά πλευρά της φαντασίας μας μεγάλα μαγικά φτερά για ζωτικά ταξίδια.

Σάν την έβλεπες έμοιαζε μ' ένα παληό σαρακοφαγαμένο μπαούλο. Μά μέσα του έκρυβε θησαυρούς άναμνήσεων, σπάνια βιβλία λαογραφικά. Ίστορίες απ' τόν καιρό της οκλαβιάς με τούς Τούρκους, την πιστοχώρηση τού 97 και την προσφυγιά στο Ξηροχώρι, την παλληκαριά του καπετάν Βελέντζα και τ' όθρολό του ληστή Τσουλή. Τραγούδια του παληού καιρού, πανηγύρια που ξεχαστήκανε, έθιμα, λογιές λογιές συνήθειες. Και μετς τήν άκούγαμε μ' άνοιχτό τ' όστόμα, ως που έρχόταν ο ύπνος γλυκά γλυκά, χωρίς να φύγουμε άκόμα απ' τη χώρα του παραμυθιού. Τ' όνειρο ήταν συνέχεια τού μαγικού ταξιδιού.

Όταν άρχίζαν τ' άδωδεκάημερα μας διηγόταν ιστορίες με τ' άκαρκατζούλια.

—Δέν είναι διαόλοι, όσα ποδώ. Άυτοί ήταν άνθρωποι κακοί, τούς καταράστηκε ο Θεός κι' έγιναν τέρατα παγανά κι' άερικά άσκημομούτσουνα και στραβοκάνικα. Κάθε χρόνο τούς δίνει άδεια δώδεκα μέρες νάρχονται στα χωριά και στις πολιτείες τών ανθρώπων. Τόν άλλον καιρό κρύβονται στις βαθιές σπηλιές. Δέν κάνουνε πολύ κακό στους ανθρώπους. Κάνουνε μικροζημιές, τούς τρομάζουνε, τούς περιπαίζουνε, μεταμορφώνονται σε ζώα διάφορα. Θέλουνε, λέει, να βγάλουν τ' άχτι τους.

Τρόμος και φόβος μας έπιανε τότε έμάς. Μαζευόμασταν νωρίς και που να ζεμπίσουμε βράδυ έξω ή να πάμε από τ' όνα σκοτεινό δωμάτιο στο άλλο. Όταν έτριζε κανένα ξύλο στη φωτιά ή πετούσε καμμία φλογίτσα πλαγινά, ινιαζόμασταν κι' άνατριχιάζαμε απ' τ' όφοβο μήπως κανένας καρκάτζαλος έβαλε τ' όπόδι του ή έχωσε τήν κόκκινη ούρά του. Διαβάζαμε τότες τήν άγία έπιστολή και λέγαμε προσευχές. Τ' ό πρωί κυττάζαμε να βρούμε πατημασιές στον κήπο στο νωπό χώμα ή γρατσουγιές στις πόρτες απ' τ' ά νύχια τους. Κάθε βράδυ ή γιαγιά μου σφαλοδσε τις πόρτες καλά και θυμιάτιζε τις κάμαρες. Τελευταία έβαζε τ' όθυματό κάτω απ' τ' ό τζάκι. Στο τραπέζι φώναζε να μη μείνει φαγητό για τήν άλλη μέρα. Νύχια αυτές τις μέρες δέν πρέπει κανείς, έλεγε, να πάει στο μύλο, στο χωράφι ή σε κανένα κοντινό χωριό. Στο δρόμο μπορεί να σου κόψουνε τ' ό αίμα.

Και έλεγε τότες πράγματα, που γενήκανε, όχι άκουστα και παραμύθια.

—Ήτανε δυό μέρες μετά τ' "Άη Βασιλείου. Ό μακαρίτης—έτσι έλεγε ή γιαγιά, γιατί είχε πεθάνει ο παππούς μου—σηκώθηκε νύχια να πάει στο χωριό Π... για κάποιον

δουλειά. Μόλις πήρε τήν ρεμματιά με τούς πικνούς θάμνους, ξάφνου τ' όλόγ' του στάθηκε οσπισμένο και σηκώθηκε στα μπροστινά πόδια φυτώντας με τ' άρουθούνια του. Πλάι στο δρόμο ένα κατοικάκι βέλαζε. Στο λίγο φώς της άστροφεγγιάς ξεχώρισε τ' άσπρα σημάκια στη μαύρη σιλουέττα του. "Μπά, έλεγε μέσα του, "Άπό ποιό κοπάδι άραγε να ξεκόπηκε;" Τ' ό πήρε στην άγκαλιά του, καρβαλλίκεψε και τράβηξε. Στο δρόμο τ' ό χ' άιδεσε. "Τ' ό κατοικάκι μ' τ' ό καλό μ' ό ω ω..." Ξαφνικά εκείνο γύρισε, άστραψαν τ' ά μάτια του, μεγάλωσε κι' έβγαλε μιά φωνή βαριά μπάσσα κι' έφυγε. "Τ' ό κατοικάκι μ' ό ω ω..." Ό μακαρίτης τρώμασε, άρχισε τ' ά πατερμά, σταυροκοπήθηκε κι' είδε κι' έπαθε να συνέλθει όταν έφτασε στο χωριό.

Άυτό τ' ό έπαθε κι' ένας παληός γείτονας τής γιαγιάς, ο Γέρω Τσιλιγής.

—Κίνησε νύχια να πάει στο μύλο. Άπό τις δυό μεριές φόρτωσε σιτάρι και πανώσάμαρα κάθησε αυτός. Ήτανε αυτές τις μέρες, πριν τ' ά Φώτα. Ξάφνου μόλις πέρασε τ' ό πέτρινο γιοφύρι, άκουσε σούσουρο, κουβέντες κορακίστηκες. "Έγυρε πάνω" στο φόρτωμα, λάγιασε κι' έριξε πάνω του τήν κάπα. Σε λίγο γύρω του χρέυαν και ηηδούσανε ένα τρώθριο καλλικάντζαροι. Τ' ό φάνηκε πώς έλεγαν: "Άπό δ' ό μεριά, από κεί μεριά, ποδ' ό Τσιλιγής;" Όταν έφτασε στο μύλο μισοπεθαμένος, τόν τρώψανε με σιτόπορ' ό μιλωνάδες κι' είδε κι' έπαθε να λυθεί ο γλωσσόδετης του.

Όταν τήν πειράζε κανένας τή γιαγιά πώς δέν ήτανε σαστά και πώς τώρα δέν γινότανε τέτοια πράγματα, έλεγε:

—Τότες ήταν άθθος ο κόσμος, παιδί μου, και γίνονταν τ' όσα θάματα. Τ' ά όνειράτα δείχνανε. Οι πεθαμένοι γύριζαν στα σπιτία τους και σ' όν ύπνο μιλάγαν με τούς σπιτιούς. Τ' ά έόρκια και τ' ά μάγια πίνανε. Οι "Άγιοι" κι' ή Παναγία φανερώνονταν στους καλούς ανθρώπους. Ό διάβολος κι' οι καλλικάντζαροι πειράζανε τόν κόσμο. Φαντάσματα βγαίνανε στα σ' ό χειωμένα σπιτία κι' οι Νεράιδες στα γιοφύρια. Τώρα πονήρησε ή πλάση. Γινα με μετς άδιαβόλοι.

Μά σ' όν καιρό τής καλής γιαγιάς φαίνεται πώς ύπρηχαν κι' έξυπνοι που έκμεταλλεύονταν τήν πίστη τών άπλοϊκών. Ή παρακάτω ιστορία κατά τέτοιο μυρίζει. Άυτό συνέβη στο χωριό τής γιαγιάς:

—Ήτανε σ' όν τώρα τ' ά δωδεκάημερα. Στο ύπόγειο τού σπιτιού μας είχαμε τ' ά βαρέλια με τ' ό κρασί, τις κατστάρες και τις πεντακοσάρες. Εύτυχία τού Θεού εκείνα τ' ά χρόνια. Ή μάνα μου είχε θυμιάτισει από νωρίς τ' ό ύπόγειο και σταύρωσε τ' ά βαρέλια για κάθε κακό, όπως κι' όλο τ' ό σπίτι. Τ' ά μεσάνυχτα ξύπνησε κι' άκουσε κάτι παράξενους κρότους κάτω. Ποδ' να τολμήσει να κατέβει... Βλέπιες ήτανε χήρα κι' άντρα δέν είχαμε στο σπίτι να μας δώσει κευράγιο. Τ' ό πρωί βρήκαμε τήν πόρτα άνοιχτή, πατημασιές άνάκατες, που δέν μοιάζαν μ' ανθρώπινες κι' ένα βαρέλι άδειο. Στο χ' άμα χυμένο κρασί να κολυμπήσεις. Ή μάνα μου σταυροκοπιότανε. Κάλεσε τόν παπά και διάβασε. Τ' ό βαρέλι ούτό τ' ό ραντίσαμε μ' άγιασμό, γιατί τ' ό είχαμε μαγαρίσει τ' ά καρκατζούλια.

"Έτσι οι έξυπνοι κάνανε πολλές φορές παστρικά τή δουλειά τους. Μά τότες δέν ύπρηχε άστυνομία να παίρνει τ' ά δαχτυλικά άποτυπώματα τ' άν... φαντασμάτων και να τ' ά γραπώνει, όπως πολλές φορές σήμερα. Ή γιαγιά με κανένα τρόπο δέν παραδεχότανε πώς τής κλέψανε τ' ό κρασί. Ζούσε με τήν πίστη της, με τόν κόσμο τ' ό δικό της, χωρίς να κλονιστεί καθόλου ως τ' ό θανάτο της.

"Έτσι διητήρησε τις παληές συνήθειες της και στο δικό μας σπίτι. Τ' ό ζήμερωμα τής παραμονής δέν έπρεπε να βρει τούς καλλικάντζαρους άνάμεσα στους ανθρώπους. Ή άδειά τους τελείωνε βράδυ τής παραμονής. Μά τ' ό τελευταίο αυτό βράδυ έκαναν τις π' ό

ΜΙΣΕΜΟΣ

‘Ο ζωντανός ο χωρισμός—τό λέει και το τραγούδι—
παρηγοριά δέν έχει.
‘Από την ώρα που έφυγες, ο νοός μου, αγαπημένε,
όλο μαζί σου τρέχει.

Παρηγοριά ‘χει ο θάνατος—τό λέει και το τραγούδι—
κι’ έλειμμένη ο χάρος.
Πέτρα που δέν παρηγορά κι’ άσήκωτο μολύβι
του χωρισμού τό βάρος.

Σκύβω στην κούνια του παιδιού του άγγελικού που αφήνεις,
παρηγοριά για νάβρω,
και τό λευκό χαμόγελο της όμορφιάς του κάνει
τόν πόνο μου πιο μαύρο.

‘Η άγάπη πάντα είναι διπλή—τό λέει και τό τραγούδι—
μά είναι ο καύμος περίσσοις.
Έξαφνα μέσ’ στη μοναξιά πληγώνει και τρομάζει
σάν ψέμα και σά μίσος.

Τ’ άγγελικό παιδάκι μας γέρνει τό κεφάλιακι
σά να μου λέει : ‘Αλήθεια,
Μαννούλα, λές !» Και πάφανε στό νού μου να βουίζουν
τά ώραία παραμύθια...

Τουό κάκου τό χεράκια του χαρούμενα άναδεύει,
και πάλι να ! τό ομίγει.
‘Αχ, ή καρδιά μου ή άγρυπνη λυπητερά χτυπάει
για κείνον πούχει φύγει.

ΛΙΑΗ ΙΑΚΩΒΙΔΟΥ ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ

μεγάλες παλοβιές. Μαγαρίζανε τά φαγητά που μέναν
κατουρούσαν τή φωτιά τό τζακιού πάνω άπ’ τήν κα-
μινάδα, άνοιγαν τίς κάνουλες τών βαρελιών, προγκου-
σανε τά ζάα, χοχανίζανε και στριγγλίζανε στα κορά
θυρα τών σπιτιών.

‘Η γιαγιά μου άπ’ τήν προηγούμενη μέρα λέβαινε
όλα τά προφυλακτικά. Γύριζε γύρω άπ’ τό σπίτι και στό
θεμέλια έφριχνε τή στόαχη που έμισε στό τζακι άπ’
φωτιά του δωδεκαήμερου. ‘Επειτα πίσω άπ’ όλες τίς
πόρτες με μαύρο κατράμι έφτιανε σταυρούς. Τελευταία
φρόντιζε να μη μείνει κομμάτι δουλειά μισή, γιατί δι-
έκανε. ‘Ετσι τό σπίτι μας γινόταν άπροσπέλαστο στις
επιδρομές τών καλλικαντζάρων και μέτε κοιμόμαστο
ήσυχαι. Τό πρωί, έλεγε ή γιαγιά μου, προτού ξημερά-
σει, άκούονταν έξω πνιχτά γέλια, φωνές άλλόκοτοι
τρεξίματα λαχανιασμένοι, ένα άδιόκοπο σούροισμο, όπω
κάνει ο άέρας άνάμεσα στό ξερό κλαδιά και στό φύλ-
λα... ‘Ο άρχηγός μάζευε τούς καλλικαντζάρους και φώ-
ναζε :

‘Ηρθε ή μέρα κι’ έφεξε
φεύγεστε να φεύγουμε
τά κακάβια κατσιρέλλια,
τά παιδιό ζαλικωμένα.
‘Ερχετ’ ο παπάς με τό σταυρό,
παπαδιά με τό θερμό...

Κάποτε ένας κουτσός καλλικαντζάρος έμεινε πίσω
γιατί λύθηκε τό τσαρούχι του και φώναζε :

Στάσου βρέ, να φτάσου βρέ
λύθ’κι τό τσαρχάκι μου
κόπκε τό σχοινάκι μου
‘Οχ καυμένος...

‘Αλοίμονο σ’ όποιον καλλικαντζάρο τόν βρει μέρα.
Τιμωρείται να μη ξανάρθει πιά άνάμεσα στούς ανθρώ-
πους.

Τό πρωί χαράματα ακόμα μάς ξυπνοόσε ο παπάς
της ένορίας μας, που έρχόταν να μάς φωτίσει : ‘Εν
‘Ιορδάνη βαπτισζομένου σου Κύριε...» Με τό βασιλικό
ράντιζε παντού. Οι καλλικαντζάρου ήταν πιά μεκρυσά,
στις άπόκομες σπηλιές τους, δεμένοι άπ’ τή θεϊκή κα-
τάρα. Τά νερά αγιάζανε. Λαμποκοποόσαν τά πέλαγο.
Κάτω στό φτωχικό άραξοβόλι τά καρόβια άνοιγανε τό
πανιά για νέα ταξίδια.

ΚΩΣΤΑΣ ΘΕΣΣΑΛΟΣ

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΙΗ' ΑΙΩΝΑ

Του κ. ΠΟΛΥΔ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

(Συνέχεια και τέλος)

Δυστυχώς στην περίοδο αυτή στά δικά μας
σχολεία επικρατούσε χάος και σύγχυση. ‘Η έλ-
λειψη δασκάλων και μάλιστα άρτια μορφωμέ-
νων ήταν τό μεγάλο έμπόδιο στην έφαρμογή
του συστήματος αυτού και σε μάς. Τήν αλήθεια
αυτή άποδείχνουν τά λίγα που θα διαβάσετε
παρακάτω, που τά σταχυολόγησα από χειρόγρα-
φο της Βιβλιοθήκης της Βουλής που επιγράφει-
ται «Κατάστασις τών σχολείων μας και σύγκρισις
αυτών με τά Εύρωπαϊκά».

Σελ. 452 XIX φύλλον 4ον :

α) «Είς τά στοιχειώδη σχολεία τών Εύρω-
παίων τά παιδιά διδάσκονται έκτός της άναγνώ-
σεως και του γραψίματος και τά στοιχεία, ή
τάς άνογκαιοτέρας γνώσεις πολλών έπιστημών.
‘Όστε μετά τριών ένιαυτών διατριβών αυτού,
έκβαίνει ο μαθητής γυμνασμένος κάλλιστα εις
τήν άνάγνωσιν και καλλιγραφίαν και έγκρατής
τών άρχών της άριθμητικής, θεογνωσίας, κατηχή-
σεως, φυσικής ιστορίας, γεωγραφίας κ.λ.π. Είς
τά ίδια μας κοινά σχολεία, άφου διατριψεί ο
νέος τόλιγώτερον έξ ένιαυτούς, έξέρχεται μόλις
εξεύρων να κακοδιόβάζη, σπανίως δε και να
κακογράφη. ‘Αριθμητική δε, φυσική ιστορία, γε-
ωγραφία κ.λ.π. είναι μαθήματα φιλοσοφικά και
πρέπει να διδάσκωνται μετά τά γραμματικά !!»

β) «Είς τά Εύρωπαϊκά στοιχειώδη σχολεία, πα-
ραδίδονται με τήν καλλίτεραν μέθοδο του καιρού
και τά παιδιά προχωροοσι, βαθμηδόν άπό τά
γνωστά εις τ άγνωστα και άπό τά εύκολα εις τά
δύσκολα. Είς τά ίδια μας κυριεύει ή μεγαλω-
τάτη άμεθοδία και τά δυστυχή παιδιά άπαντώ-
σιν εύθους εις τήν άρχην άκαταμαχήτους δυσκο-
λιας. ‘Εκει ή μετάβασις άπό κατωτέραν τάξιν
εις άνωτέραν είναι με τόσην αναλογίαν διαταγ-
μένη, ώστε τό παιδίον προβαίνον δέν άπαντ ά
τήν παραμικράν δυσκολίαν, διότι εις τήν άνωτέ-
ραν τάξιν άρχίζει πάντοτε άφ’ όπου έπαυσεν
εις τήν κατωτέραν και προχωρεί ούτως άπό τά
γνωστά εις τά άγνωστα.

«Είς ήμάς τό μεταξύ μίας και άλλης τάξεως
διάστημα είναι χάος βαθύτατον και διά να τό συν-
δέση τό ταλαίπωρον παιδίον, κινδυνεύει να κα-
τακρημισθη και να κομματιασθη. Και παρά-
δειγμα άς φέρωμεν τόν άπό τό κοινόν εις τό έλ-
ληνικόν σχολείον προβιβασμόν. ‘Αφου τό παιδίον
μετά πολυετείαν συνειθίση να διαβάζη όλίγον
εις τό κοινόν σχολείον, προβιβάζεται άμεσως
εις τό έλληνικόν, κέκετ’ άρχίζει να ποστηθίζη δις
και τρις ολοκλήρους άρμαθίας κανόνων της
γραμματικής χωρίς να έξεύρη εις ποίαν γλώσ-
σαν να τούς εφαρμόσει, διότι εις καμμίαν μέχρι
τουδε δέν έδυναμώθη».

γ) «Είς τήν Εύρώπην τέλος πάντων έξω και
αυτά τά άνήλικα παιδιά τρέχουσι με προθυμίαν
εις τό σχολείον, διότι έκει άναμένει φιλόστοργος

πατήρ, ὅστις μὲ ἡμερον τρόπον καθουχάζει τὸν περιέργων αὐτῶν νοῦν. Εἰς ἡμᾶς μὲ μεγάλην δυσκολίαν, ἢ νὰ εἶπω καλλίτερον μὲ βίαν μεγάλην δυνάμεθα νὰ στείλωμεν εἰς τὸ σχολεῖον καὶ αὐτὰ τὰ ὅπως οὖν ἠλικιωμένα παιδιά, καὶ διατί; ἐπειδὴ ἐκτός οὗ ἀηδιάζουν ἀπὸ τὸν μονότονον μηχανισμόν, ἐξεύρουσιν, ὅτι θέλουν ἀπαντήσουσιν ἐκεῖ σκληρόν καὶ ἀπάνθρωπον δῆμιον, ὅστις μὲ παντοῖα κολαστήρια καταγίνεται νὰ σβύσῃ καὶ τὸν μικρότερον σπινθήρα τῆς περιεργείας τῶν».

δ') ΓΙΑ ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

«Ἀριθμητικὴ, —ἐκφωνεῖ δικαιοτάτα ὁ Λασσάνης— φυσικὴ ἱστορία, γεωγραφία κλπ. εἶναι μαθήματα φιλοσοφικὰ καὶ πρέπει νὰ διδάσκωνται μετὰ τὰ γραμματικὰ! Καὶ ὑπομονή, ἂν ἡμελοῦντο τὰ χρήσιμα ταῦτα μαθήματα εἰς τὰ κινὰ μόνον σχολεῖα ἄλλα πόσα σχολεῖα δὲν ὑπάρχουν ἑλληνικὰ ὀνομαζόμενα καὶ μεγάλα, εἰς τὰ ὅποια οὔτε ἀριθμητικὴ ποτὲ παραδίδεται, οὔτε γεωγραφία, οὔτε ἱστορία, ἄλλα μόνον ξηρά τινα καὶ πτωχὰ γραμματικὰ ἐπιτήδεια νὰ γεννώσιν τοὺς ἀλαζόνας λογιστάτους! Κάκιστα ἐφωδιασμένος ἐξέρχεται ἀπὸ τὸν κόσμον ὁ νέος ἐκεῖνος, ὅστις ἄλλο τι δὲν ἐγνώρισε διὰ τῆς πολυχρονίου αὐτοῦ σπουδῆς παρὰ τοὺς κανόνας τῆς γραμματικῆς καὶ ὀλίγας τινὰς Ἑλληνικὰς λέξεις».

ε') «Σκοπὸς προφανῆς ἐκάστου σχολείου χρεώσται νὰ εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τῶν νοερῶν δυνάμεων καὶ ἡ μετάδοσις γνώσεων ὠφελίμων, ὅποια εἶναι ὄχι μόνον ἀριθμητικὰ, ἀλλὰ καὶ αἱ γεωγραφικαί, ἱστορικαί, χρονολογικαί, μαθηματικαί, φυσικαί, πολιτικαί, ἠθικαί καὶ θρησκευτικαί. Ἄλλ' ἐκ τῶν ἡμετέρων πολλοί, ἀμελοῦντες ὅλα ταῦτα, περιορίζονται εἰς τὰ πολῦτιμα καὶ σεβάσιμα γράμματά τῶν, ὡς οἱ ἰατροκάπηλοι εἰς τὰς πανακειὰς τῶν».

(80 χειρόγρ). Πρόβλημα τῆς ἐποχῆς: «Εἰς ντερβίσης ἐζήτησε παρὰ τοῦ βασιλέως δύο λεπτὰ ἐλεημοσύνην καὶ τὴν ἄδειαν νὰ πάγῃ εἰς σαράντα πασάδες καὶ εἴ τι τοῦ δίδει ὁ εἰς πασάς, ὁ ἄλλος νὰ τοῦ δίδῃ τὸ διπλοῦν καὶ καθεξῆς μέχρι τῶν τεσσαράκοντα. Τοῦ ἔδωσεν λοιπὸν ὁ βασιλεὺς δύο ἄσπρα καὶ ὁ πρῶτος πασὰς τὸ διπλοῦν κλπ. Πόσα ἤθελε λάβει αὐτός ὁ ντερβίσης ἀπὸ ὄλους τοὺς πασάδες καὶ πόσον πρέπει νὰ τοῦ δώσῃ ὁ εἰκοστός καὶ ὁ τεσσαρακοστός»;

(Σελ. 196 χειρ. 57). Χρηστέθη (βιβλίον συμπεριφοράς).

—«Τὸ κάλυμμα, τὸ σκέπασμα τῆς κεφαλῆς σου ἄς ἀφαιρῆται, ἄς ἐκβάλλεται παρὰ σοῦ παρευθὺς ἀφοῦ εἰσέλθῃ, εἰσέμβῃ μέσα εἰς τὸν θεῖον ναόν».

—«Ἀνίσως τις διάκειται κατὰ τὴν γλῶσσαν ἀγυμνάτως, ἄς μὴ δοκιμάζῃ, ἄς μὴ μεταχειρίζεται, ἄς μὴ θέλῃ νὰ εὐγλωττῇ, νὰ μεταχειρίζεται εὐγλωττίαν, στωμυλίαν, εὐφράδειαν τελείως, παντάπασιν, ἀλλὰ ἄς περιπέλλῃ, ἄς συγκαλύπτῃ, ἄς σκεπάζῃ ἐν κρόπτη τὸ πταῖσμα, τὸ σφάλμα τῆς γλώττης του μὲ τὴν σιωπὴν ὅσον εἶναι ἐνδεχόμενον, δυνατόν».

—«Τὸ νὰ ἐκμυζᾷς, νὰ βυζαίνῃς, νὰ ἀποσπᾷς, νὰ ἔλκῃς διὰ τῶν χειλέων σου τὸν μυελὸν ὅπου

À LA MANIÈRE DE...

ΚΑΒΑΔΙΑΣ

Τ Α Ξ Ι Δ Ι

VIII

Μπάρκαρα μούτσος, μὴν ἀγῆ, σὲ κάποιον κότερο μαβί, πού σάλπαρε, στραβὰ-κουτσά, γιὰ τὸ Σταυρὸ τοῦ Νότου, Πλήρωμα ὀκνοῦ, ἐτερόκλητο: Σπανιόλοι, ἀλλόκοτα βουβοί, —καθέννας μὲ τὸ βίτσιο του, καὶ τὸ παραπόνό του...

Σ' ὅποιο λιμάνι ἀράξαμε, μᾶς ἐδιώχων οἱ ἰθαγενεῖς, καὶ ὅλο σκοπέλοι κάρφοναν τὸ δρόμο μας, καὶ ὑφάλοι! Μὰ τί νὰ κάνουμε! Μπορεῖς ὅμοιος μ' ἐκείνους νὰ γενῆς, καὶ νὰν τοὺς εἰχνης, σὰν μαϊμού, καρῦδες στὸ κεφάλι;!...

Μᾶς κοιτάζαν τὰ μαραμπού, καὶ μᾶς χαζεύαν τ' ἄλμπατρός. Τρεῖς σύντροφοι σφαχτήκανε γιὰ μιὰ ξανθὰ κοπέλλα, καὶ ἄλλοι πέντ' ἔξῃ πέθαναν: ἔλειπε, βλέπεις, ὁ φαρτρός! Τοὺς ρίξαμε στὴ θάλασσα, κουνώντας τὰ καπέλλα...

Κι' ἔτσι, ἄξαφνα, κάποια βραδιά, βρεθήκαμε μέσ' τοὺς Ζου-
[λοῦ]!

Γιατί καὶ πῶς, μὴν τὰ ρωτᾷς: φουσοῦσε τραμουντάνα, —καὶ ὁ καπετάνιος ἔτυχε νάχη, καὶ αὐτός, τὸ νοῦ του ἄλλου στ' ἀργὰ πουλιά, πού πέραγαν σὰν ἄσπρα ἀεροπλάνα...

Φάγαμε φρέσκον ἀνανά, καὶ ἄγνωστα φροῦτα τροπικά, πού μήτε πού τὰ βάνει κανὸ νοῦς σας, Ἑυρωπαῖοι! Μὰ μ' ὄλ' αὐτά μας τὰ σπλά, καλὰ ἐπεισόδια καὶ κακά, τὸ μάτι, γιὰ τὸ πόσο μας, δὲν ἔπαυε νὰ κλαίῃ...

Γι' αὐτὸ, καὶ ἐμπεῖς ὄλοι μαζί, —τὸ νόστου φάρα ὑστερική, μπεῖξαμε ἀλλόκοτες φρονές, βλέποντας τὴν Ἀσία...

Ἐτυχε, βλέπεις, τὴ βραδιὰν ἐκείνη τὴν ἱστορική, νὰναι ὁπωσδήποτε ὑψωμένη καὶ ἡ θερμοκρασία...

ΠΛΑΤΩΝ ΧΑΡΜΙΔΗΣ

εἶναι μέσα εἰς τὰ κόκκαλα, ἢ νὰ προκαλῆς, νὰ ἐξέλκῃς, νὰ εὐγένῃς αὐτὸν τὸν μυελὸν κατὰ ἄλλον τρόπον καὶ νὰ τρώγεις, καὶ τὸ νὰ περιλείψῃς, ἢ νὰ περιεργάζῃς τὰ κόκκαλα ὡς ἂν τοὺς σκύλους, ἢ μὲ τὸν ὀδόντα σου διὰ βρῶσιν, διὰ φαγητόν, δηλ. νὰ φάγῃς τὸν μυελόν, δὲν εἶναι εὐτακτόν, σεμνόν, τελείως, παντάπασιν».

Αὐτὰ καὶ ἄλλα θὰ μπορούσα νὰ παρατάξω γιὰ νὰ καταδείξω μὲ τεκμήρια ποῖα εἶταν τῆς ἐποχῆς κείνης ἡ σχολικὴ κατάσταση, πού ἐξακολούθησε καὶ στὸν 18' αἰῶνα πολλὰ χρόνια ἢ ἴδια καὶ ἀπὸ τὸν Κοραῖ στυλιτεύτηκε ὅσο γιὰ τὴν διδασκαλία τῶν ἀρχαίων. Ἄλλα αὐτὸ πλιά εἶναι ξεχωριστὸ θέμα πού ξεπερνᾷ τὰ ὄρια τοῦ σκοποῦ μας νὰ μιλήσουμε γιὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἑλλήν. γραμμάτων καὶ τὴν κατάσταση τῶν σχολείων τοῦ γένους μας στὸν 17ον (τέλος) καὶ 18ον αἰῶνα.

Τέλος

ΠΟΥΛΑ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΣΕ ΛΙΓΕΣ ΜΕΡΕΣ

ΣΑΙΞΠΗΡ

ΜΑΚΒΕΘ

Μετάφραση Κ. ΚΑΡΘΑΙΟΥ

ΕΜΜΑΝ. ΔΑΥΪΔ

ΤΑ ΕΦΤΑ ΘΑΜΑΤΑ

Διηγήματα

Ἐκδόσεις Γραφείου Πνευματικῶν Ὑπηρεσιῶν

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΑΠΟ «ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΜΙΑΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ»

ΤΟ ΚΑΡΑΒΙ

Τοῦ κ. ΠΑΝΤΕΛΗ ΠΡΕΒΕΛΑΚΗ

[Ἡ «Πνευματικὴ Ζωή» δὲν δημοσιεύει, κατ' ἀρχὴν, ξαναδημοσιευμένα πράγματα. Θὰ κάμει ὅμως σήμερα μὴν ἐξαιρέση. Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Πρεβελάκη δὲν εἶναι ἀπλῶς ἓνα ἐκλεκτὸ βιβλίον, εἶναι πρὸ πάντων ἓνα νέο βιβλίον, ἓνα βιβλίον ποὺ μὲ τὴν γνήσια πρωτοτυπία του (πρωτοτυπία στὴ μορφή καὶ στὴν οὐσία, στὸ ὄφος καὶ στὴ σύνθεση, ἀλλὰ καὶ στὴν ἐμπνευση καὶ στὴ βαθύτερη πνοὴ τῆς ψυχῆς του) φέρνει στὴ Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία μὴ νέα λόγια, χαράζει μὴ νέα γραμμὴ. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἐθεωρήσαμε σκόπιμο καὶ χρήσιμο νὰ παρακαλέσουμε τὸν συγγραφέα νὰ μᾶς δώσει τὴν ἀδεία νὰ πάρουμε ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ ἓνα χαρακτηριστικὸ κομμάτι, πού τὸ δημοσιεύουμε παρακάτω].

Ἐνα ἀπὸ τὰ τυχαία τοῦτα καράβια στάθηκε τὸ συριανὸν τρικάρτο ποὺ ξέπεσε στὴν ἀμμουδιά τοῦ Ρεθέμνου τὸ χρόνο ποὺ πήραμε τὴ Σαλονίκη ἀπὸ τὸν Τοῦρκο. Τῶπαισε ἡ φουρτούνα τὴ νύχτα, τὸ καταπόνεσε καὶ τῶριξε στὸ ἀκροθαλάσσι ἐκεῖνο τὸ δίχως τέλος ποὺ λέγαμε στὴν ἀρχὴ τῆς ἱστορίας μας. Ξυπνήσανε τὸ πρῶτ' οἱ Ρεθεμνιώτες, τρίψανε τὰ μάτια τους, καὶ τί νὰ δοῦνε! Μέσα στὰ σπίτια τους μπαίνανε τὰ κατάρτια αὐτουνοῦ τοῦ θεριοῦ κ' οἱ φιλάντρες του κυματίζανε καὶ ζούσανε τοὺς τοίχους. Μαζώχτηκε ἡ πολιτεία, τὰ σκολοειὰ ἀδείασαν, — ὅλοι τὰ μάτια τους γυαλὶ στὴν πλαγιασμένη κουβέρτα. Ἐκεῖ ἀπάνω, λές καὶ δὲν εἶχαν ἀκόμα ξυπνήσει, καὶ μονάχα τὸ παραβόσκυλο γάβγιζε τὸν κόσμον. Μὰ σὲ λίγη ὥρα, τὸ καράβι κρέμασε ἀπὸ τὸ μέρος τῆς στεριάς μὴ σκάλα μακρῆτερη ἀπὸ τέσσερα μπόγια, κ' ὅλο τὸ σοῦρμιο, μὲ τὸν καπετάνιο πρῶτον, κατέβηκε κάτω, ἀμίλητο καὶ ντυμένο στὰ σκολινὰ του σὰ νὰ μὴν ἔτρεχε τίποτα.

Ζύγωσε ἡ ἐξουσία τοῦ πόρτου, πήρε ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ καπετάνιου τὸ βιβλίον του, τὸ ξέτασε καὶ τοῦ τὸ γύρισε πρῶτον. Ὅλοι ἓνα κύκλον μαζωμένοι, ζούσανε τὰ κεφάλια τους καὶ περιμένανε νὰ δοῦνε τί θ' ἀπογίνει. Τότες φάνηκε ν' ἄρχεται κατὰ κεῖ ὁ Ἄμπραμικός, κοντακιανὸς μέσα στὸ σορτοῦκο του, μ' ἓνα καλπάκι στὸ κεφάλι, μὲ μάτια σακκουλιασμένα ἀπὸ τὸν ὕπνον καὶ μὲ τὰ χέρια στίς τσέπες. Πῆρε τὸν καπετάνιο κατὰ μέρος, τοῦ μίλησε κάμποση ὥρα, ἐτοῦτος ὅλο νὰ κάνει ὄχι μὲ τὸ κεφάλι του. Τὸ κάζο του δὲν ἔμοιαζε μὲ τ' ἄλλα, αὐτὸ εἶτανε φῶς φανερό. Ὁ Ὀβριὸς πήρε σὲ λίγο τὰ βρεμένα του καὶ κίνησε γυαλό-γυαλό κατὰ τὸ σπίτι του, πολὺ συλλογισμένος καὶ κίτρινος ἀπὸ τὴ σύχωση: «Νὰ δοῦμε πῶς θὰ τὸ ξεκαθίσει ὁ χοντροκέφαλος! Νὰ δοῦμε!... Θὰ φέρει ρυμοῦλκα ἀπὸ τὸν Πειραία! Κι' ὡς τότες; Ἡ ἄμμο εἶναι ρουφήχτρα καὶ δὲν περιμένει... Νὰ δοῦμε!...» Μ' αὐτὰ παρηγοριόταν μοναχὸς του.

Τῶντι, στείλανε τηλεγράφο στὸν Πειραία ν' ἄρθουνε δυὸ ρυμοῦλκα καὶ βαλθῆκανε σὲ τοῦτο τὸ μεταξὺ ν' ἀδειάσουνε τὸ καράβι. Στήσανε

γιὰ τοῦτο μὴ θεόρατη σανιδόσκαλα, πήραν μεροκαματιάρηδες ἀπὸ τὸν τόπον, νοικιάσανε καὶ τὴν ἀποθήκη ὅπου θὰ στιβάζανε τὶςπραμάτειες. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, τὸ σοῦρμιο μερμεμέτιζε τὸ καράβι: κάλαρε τὰ πανιά νὰ τὰ στεγνώσει στὸν ἥλιο, μπάλωσε τὶς τρύπες τους, ἔπλυνε καὶ ξανάπλυνε τὴν κουβέρτα, συγύρισε τ' ἀνακατωμένα μαδέμια τῆς σαβούρας, κοντολογίης ἔπραξε σὰν τὴν καλὴ νοικοκερά. Ὅλα τοῦτα κάμανε τὴν πολιτεία ν' ἀνοιεῖ τὴν καρδιά της νὰ βάλει μέσα τὸ καράβι, γιατί ἡ νοικοκυρσύνη, κ' ἡ ἀρχοντιά μέσα στὴν σφοδρά, κ' ἡ τάξη, εἶταν οἱ ἀρετὲς τοῦ τόπου καὶ δὲν τοῦ εἶτανε δύσκολο νὰ τὶς ἀναγνωρίσει ὅταν τὶς ἀντάμωνε κ' ἄλλοῦ.

Στὴ δευτέρῃ βδομάδα ἦρθαν τὰ ρυμοῦλκα. Κάμανε νὰ ζυγώσουν, ἡ ρηχιά δὲν τὰ σήκωνε, ἀναγκαστήκανε νὰ ριζοῦνε πῶτερο ἀπὸ ἓκατὸ ὄργιες σαρματόσκοινο γιὰ νὰ τραβήξουνε τὸ καράβι. Πασκίσανε κάμποσες μέρες, δοκιμάσανε πολλὰ λογιά τέχνες γιὰ νὰ τὸ ξεκολλήσουν, — ὅλα τοῦ κάκου. Νάτανε βαθὺ τὸ νερὸ, θὰ βοήθαιναν μὲ τὰ δειανὰ βαρέλια, ὅμως τώρα τὸ καράβι εἶτανε καθισμένο μ' ὀλάκερη τὴν πλώρη του στὸν ἄμμο ἀπάνω. Τὸ νερὸ ποῦφερνε τὸ κοντοθάλασσο εἶτανε μόνον γιὰ κακὸ. Μούσκευε τὸν ἄμμο, τόνε μαλάκωνε, καὶ μὲ τὰ τραντάγματα ἀπὸ τὰ ρυμοῦλκα, ὅλο καὶ κάθιζε ἡ καρένα... Βάστηξε αὐτὴ ἡ δουλειὰ κάμποσες μέρες, ἀνοιεῖ ἡ μέση τῶν ἀνθρώπων ποὺ πολεμοῦσαν, ψυχὴ δὲν ἀπόμεινε ποὺ νὰ μὴν τοὺς λυπηθεῖ. Ἄμῃ ἡ συμπῶνια δὲ φελαῖ σὲ τίποτα, κ' ἡ ἄμμο μὴ κ' ἔκλεισε τὸ στόμα της δὲν τὸ ἄφηνε πιά τὸ κάτεργο.. Εἶδαν κ' ἀπόειδαν τὰ ρυμοῦλκα, γυρέψανε καὶ πληρωθῆκαν ἀπὸ τὴν πραγμάτεια, ἀνάψανε τὰ καζάνια τους καὶ φύγανε. Τότες, τὸ σοῦρμιο ἔκαμε πέτρα τὴν καρδιά του κ' ἀρχίνισε νὰ ξαρματώνει τὸ καράβι. Ξεκρέμασε τὰ πανιά του ἓνα-ἓνα, — μαῖοτρες, φλόκους καὶ κοντραφλόκους, γάμπες κ' ἀπανωγάμπες, — ἔριξε κάτω τ' ἄρμπορα, ἔκαμε σανίδα τὸν κοραδοῦρο, ξύλωσε τὴν φηγούρα τῆς πλώρης, ξεγάντζωσε τὶς ἄγκυρες, μ' ἓνα λόγο διαγοῦμισε μοναχὸ του τὸ καράβι, ὅπως ποτὲς δὲ διαγοῦμιστικε πρέζα ἀπὸ κουρσάρο. Ὑστερα, ἐτοῦτη ὄλην τὴν ἀρμάτα τὴν στιβάξανε σὲ μὴν ἀποθήκη, ἦρθε ὁ νοτάρος κ' ἔβαλε βουλοκέρι στὸ λουκέτο, κ' ἀπο κεῖ δὲν ἀκούστηκε πιά τίποτε γιὰ δαύτην, οὔτε γιὰ τοὺς σφοριασμένους μαρινάρους, ποὺ μπαρκάρανε τὸ ἴδιο βράδυ σ' ἓνα γαλαξειδιώτικον μπρῆκι.

Κάθομαι καὶ τὰ γράφω ὅλα τοῦτα κ' ἡ καρδιά μου σκίζεται καὶ τὰ μάτια μου σκοτεινιάζουν ἀπὸ τὰ δάκρυα. Μέσα σὲ τοῦτον τὸν καιρὸ καὶ τὴν ψυχοπόνεση ποὺ μὲ πᾶνει ξαφνικά, μοῦ φαίνεται ἄχρηστο νὰ τὰ χῶ ἀκόμα μὲ τὰ χαρτιά καὶ τὰ κοντύλια καὶ μοῦρχειται νὰ τὰ